

אשר מתבאר מזה, דכל מה שצריך שיהא בשעת מעשה, יסודו מהלכות הקנאות, דמיתתו מסורה ביד פרחי כהונה להרוג את הכהן המשמש בטומאה, וא"כ זהו אופן הריגת הקנאות, להוציאו חוץ לעזרה ולהרגו, ויעוין בתיו"ט שכתב דצריך להרגו מיד כשהוציאוהו מן העזרה, והביאור בזה הוא דיסוד הדין הוא להרגו בשעת מעשה, ורק כיון שאסור להניחו מת בעזרה, אזי כן הוא מעשה הקנאות להוציאו ולפצע את מוחו מיד מחוץ לעזרה.

וב"ץ מבואר יותר למש"נ לעיל, דיסוד מה שקנאין פוגעין בו, אי"ז לצורך סילוק מעשה האיסור, אלא שהוא באמת קנאות לשם ה' לפגוע במקיימי הדבר, וא"כ נמצא דכל מה שצריך שיהא בשעת מעשה, אי"ז משום דכל היתר הריגתו הוא כדי למנוע את המעשה, אלא כמש"נ דשעת חימום וקנאות ליכא אלא בשעת מעשה, וא"כ י"ל דמעשה הקנאות הוא להוציאו חוץ לעזרה ולהרגו, [דאף מיתת המשמש בטומאה מסורה רק ביד הקנאים כמבואר בחמרא וחיי סנהדרין שם].

בביאור דינא דאם פירש זמרי וחרגו פנחס נהרג

הפסוק

הפסוק

והנה איתא בסנהדרין פב. דאם פירש זמרי [מן האשה] והרגו פנחס, נהרג עליו, [פרש"י (ד"ה ולא) שלא נאמרה הלכה זו אלא בשעת מעשה בלבד], נהפך זמרי והרגו לפנחס, אין נהרג עליו שהרי רודף הוא, וביאר הרא"ש שם סי' ד' וז"ל, אם פירש זמרי והרגו פנחס נהרג עליו, ואם נהפך זמרי והרג לפנחס לא היה נהרג עליו, שהרי רודף הוא, לפי שאין מצוה להורגו [לבוועל ארמית] אלא רשות בעלמא וכו', וכ"ה בר"נ.

אכן בקרית ספר שם כתב בביאור מה דאמר הש"ס דאילו נהפך זמרי והרגו לפנחס פטור, דע"כ לא מיירי בשעת מעשה, כי אז ודאי היה אסור לו להרוג את פנחס, שהרי פנחס ברשות ב"ד בא להרגו, וזה לשונו, נראה דדוקא נשמט והרגו לקנאי פטור, דכיון שנשמט ופירש לא היה הוא חייב שלא נאמר הלכה אלא בשעת מעשה, אבל אם בשעת מעשה בלא פרישה הרגו לקנאי נהרג דהא חייב היה כיון שהיה עושה מעשה, עכ"ד המחודשים.

והפרישה אה"ע סי' ט"ז סק"ו [יעו"ש] תמה, דכיון דשאינו בשעת מעשה למה יהרגנו פנחס שלא כדין הקנאות, באופן דמשמע בקרי"ס דבאמת מן הדין היה גם אז מותר לפנחס להרגו, ורק דכיון דאינו שעת מעשה מותר לזמרי לקום ולהרוג את פנחס, ותמוה, דכיון דבהיתר היה בא פנחס להרגו, א"כ למה היה מותר לזמרי

להרגו לפנחס, ותירץ בפרישה דפנחס היה הורגו שלא יחזור ויבעול, ותמוה דהא מ"מ אין פגיעת הקנאות אלא בשעת מעשה, ובהגהות שם בחת"ס כתב דהיה הורגו ולא היה מבחין, וצ"ע.

הפסוק

אשר נראה בזה כמש"נ דיסוד דין פגיעת הקנאין אינו צריך להיות בשעת מעשה דוקא, אלא יסודו קיום דין של קידוש ה' להיות מקנא לדבר ה', ולכן כל שפירש זמרי רק כדי שלא יהרגו פנחס ובדעתו לחזור ולבעול, מותר לקנאי להרגו מדין קנאות, כיון שכבר התחיל בעבירה, ומה שפירש ודעתו לשוב לא חשיבא פרישה, א"כ כלפי קנאות שפיר חשיבא שעת מעשה, וזהו דקמ"ל דאף דאיכא רשות להרגו, מ"מ נחשב כרודף, דכיון שבפועל פירש זמרי לשעה אינו מחויב מיתה.

ובחכמת שלמה אה"ע סי' ט"ז ס"ב חידוש, דיסוד מה שאין פוגעין בו אלא בשעת מעשה, הוא משום שתשובה מועלת על חיוב מיתה של הבועל ארמית, ולכן כל שפירש אסור לפגוע בו שמא עשה תשובה, ועפי"ז הכריע דאם בעל ג' פעמים הרי"ז מוחזק שלא יעשה תשובה ופוגעין בו אף שלא בשעת מעשה, הא מיהא לפי"ז מיושב מעשה דזמרי, דאף אם פירש היה מותר לפנחס להורגו, שהרי בעל יותר מג' ביאות כמבואר במדרש.

בקר' הגליא מסכת בהא דאילו נהפך זמרי והרגו לפנחם פטור

שהרי היה לו לזמרי לפרוש להציל את עצמו

דהנרדף עצמו אינו צריך לדקדק להציל עצמו באחד מאבריו [של הרודף], היינו משום שהנרדף בהול על נפשו וחשיב כאנוס, וכ"ה במל"מ פ"ח חובל ה"י [ע"י ריב"ש סי' רל"ח], וא"כ ודאי שלא סגי בכך לאשוויי ביה בהרודף שהוא מחוייב מיתה [לפטרו מממון], ודוקא כשא"א להצילו באחד באבריו שאז חל דין מיתה בגופו של רודף, בזה נפטר הרודף מדין קלב"מ.

ובזכרון שמואל סי' פ"ג סק"ו כתב לבאר באופן אחר [מה שמותר לו לנרדף להרוג את הרודף], דאין זה רק מדין אונס בלבד, אלא דמאחר שקשה לו לנרדף לדקדק להציל את עצמו באבריו של רודף, מעתה הוי ליה כמי שאינו יכול לדקדק להצילו באחד מאבריו, וממילא הדר דינו כדין כל מציל שמותר לכתחילה להרוג את הרודף במקום שאינו יכול להציל באחד מאבריו, ובפרשת וישלח שם הארכתי טובא בכל זה.

ובחי' מרן רי"ז הלוי בפ"א רוצח הי"ג ביאר שיטת הלבוש, דהוא דין בפני עצמו שמותר להרוג הרודף מדין הבא להרגך השכם להרגו, והוא היתר מסוים להנרדף בלבד כמבואר בדבריו שם, ולפי"ז נמצא דלהנרדף עצמו מותר לכתחילה להרוג את הרודף בלא דקדוק, וכיוון לדברי הרא"ם בריש פרשת וישלח, [ובידי המלך פ"א רוצח הקשה מסנהדרין מט., ועמש"נ בפרשת וישלח], ומעתה ניחא מה שהותר לזמרי להרוג לפנחם.

ומעתה תירוצו של הגליא מסכת, [דהנרדף עצמו אינו צריך לדקדק ועל כן לא מחייבינו לזמרי משום שהיה יכול לפרוש] צ"ע, דהרי בודאי זמרי לא היה אנוס ולא היה בהול על נפשו, דבודאי אין שום טרדה בפרישה, ובפרט שמן הדין הוא לעשות כן לפרוש, וא"כ שוב הדרא קושית הגליא מסכת לדוכתה למה היה מותר לזמרי להרוג את פנחם, הרי יכול להציל

ויקם פנחם בן אלעזר וגו' ויקוז רובמוז בידו. [פכ"ה פ"ז]

איתא בסנהדרין פכ. אילו נהפך זמרי והרגו לפנחם אינו נהרג עליו, וביארו הראשונים, דזמרי לא נעשה גברא קטילא מחמת מעשיו, אלא שהותר לפנחם לקנא לה' ולהרגו, הא מיהא פנחם דין רודף יש לו, ולכן היה זמרי יכול להרוג לפנחם, [ובחמרא וחיי הביא שיש מן הראשונים שפירשו דה"ה בכל רודף אחר חבירו להרגו ובא מציל להרגו שיכול הרודף להרוג את המציל, וי"א דבועל ארמית שאני וכנ"ל, וכ"ה במל"מ פ"א רוצח הט"ו].

ובגליא מסכת יו"ד סי' ה' תמה, היאך היה מותר לו לזמרי להרוג את פנחם כדי להציל את עצמו שלא יהרגו פנחם, והלא יכול להציל עצמו מרדיפתו של פנחם על ידי שיפרוש מכזבי, ואיתא בסנהדרין עד. דכל שיכול להציל באחד באבריו ולא הציל הרי זה חייב מיתה, והוכיח מזה, דדוקא אחר צריך לדקדק להצילו באחד מאבריו, אך זמרי נרדף היה, והנרדף עצמו אינו צריך לדקדק בכך, וכ"כ בחזו"א חו"מ סי' י"ז סק"ד.

והגרע"א בכתובות לג: הביא שכן הוא שיטת הלבוש דהנרדף עצמו אינו צריך לדקדק להצילו באחד מאבריו, ותמה על זה מהא דסנהדרין עד. דהרודף אחר חבירו להרגו והמציל יכול לדקדק להציל את הנרדף באחד מאבריו, אין לו לרודף פטור של קלב"מ לפטרו מממון אחר שנתחייב באותה שעה, שהרי בכה"ג לא ניתנה רשות להרגו, ותמה הגרע"א דהלא מ"מ ניתנה רשות להרגו, כי הנרדף עצמו לעולם אינו צריך לדקדק בכך.

ובאחיזר ח"א סי' י"ט סק"א תירץ קושית הגרע"א, דיסוד דברי הלבוש הנ"ל

אחריו להרגו סתם, אך במעשה דפנחס שכל ודיפתו באה כדי להפרישו לזמרי מן העבירה, א"כ בודאי צריך לפרוש ולא להרוג את פנחס, ויל"ע, [אכן יש לקיים דברי הגליא מסכת למה שנתבאר דהריגת הבועל אינה למנעו מהאיסור אלא דין קנאות לה' בלבד].

עצמו, ולדברי הגרי"ז הנ"ל שפיר יש ליישב כן דהנרדף לעולם אין צריך לדקדק וכנ"ל. **ובדברי יחזקאל** סי' כ"ג סק"ב הביא תירושו של הגליא מסכת, וכתב שהוא דבר מוזר מאד, דאימתי אמרינן דאין הנרדף צריך לדקדק אלא יכול להרוג את הרודף, דוקא כשרודף

אם זמרי היה חייב לפרוש כדי להציל עצמו

הרדיפה, וממילא אינו מחויב לעשות כן.

והנה יש לדון כן בכל בא במחתרת שהתירה תורה את דמו, ומותר לכל אדם להרגו, ואף בעל הבית בעצמו יכול להרגו, ואינו מחויב ליתן לו את הדמים, וצ"ע היאך מותר לבעל הבית להרוג את הבא במחתרת, הרי יכול להצילו בכך שיתן לו את הדמים, ולכאורה ראייה מזה ליסוד הנ"ל, דאין הבעה"ב חייב ליתן את הדמים, וממילא הוא דנעשה רודף, ומאחר שנעשה כרודף אחר הנפש, הרי מעתה יכול בעה"ב להרגו.

[ואמנם] יעוין בשבות יעקב ח"ב סי' קפ"ז שכתב דלא מצינו בהלכות בא במחתרת שצריך הבה"ב לדקדק להצילו באחד מאבריו, אלא שכתב דהוא משום שהוא בהול על עצמו, וא"כ לכאורה אין זה שייך לענין נתינת המעות, דאין הבא במחתרת רוצה מאומה זולת ממנו, (ואף שאין מעמיד עצמו על ממנו, מ"מ זה גופא רק בכלל ההיתר דבא במחתרת, וראייה שהרי בגזלן גוי שבא לשלול אסור לחלל שבת כדי להציל ממנו כדלקמן, וע"כ דיעמיד עצמו על ממנו, וה"נ מדין דקדוק יעמיד עצמו על ממנו), ובפרשת קדושים בעיניני מוסר, דנתי דהטעם שאין צריך לדקדק הוא לפי שהתורה התירה את דמו, והוא עונש על כל עסק הגניבה, ואכ"מ].

והנה במ"א סי' שכ"ט סק"ה כתב דאם בא גזלן לביתו של אדם לגזול מעות, מותר לכל אדם לחלל שבת להרגו, דאין אדם מעמיד

ובזכרון שמואל סי' פ"ג סק"ז כתב ליישב קושית הגליא מסכת הנ"ל, דאין הקנאי יכול לעכב על הנרדף לעשות מה שליבו חפץ, והרי"ז כעושה דבר המותר, ורודף אחריו שלא יעשה זאת, דודאי לא חשיב שיכול להצילו ע"י שלא יעשה הדבר, ואף דבועל ארמית אסור הוא, מ"מ זה לא מחייבו מיתה, אלא רשות לקנאין להרגו על כך, אלא דשוב הניח בצ"ע, דהלא כל דרכי הצלה וטירחא צריך לעשות למנוע את הרודף קודם שיהרגנו, וצ"ע.

ואולי יש לומר, דהנה כתב הר"מ בפ"א רוצח הי"ג וז"ל, כל היכול להציל באבר מאבריו ולא טרח בכך, אלא הציל בנפשו של רודף והרגו, הרי"ז שופך דמים וחייב מיתה, אבל אין ביי"ד ממיתין אותו, וביאר בחידושי מרן רי"ז הלוי דכיון דאם אחד בסוף העולם יבוא ולא יוכל להצילו אלא במיתה יהא שרי לו להורגו, ע"כ אין לו דמים, ואף שלא ניתנה רשות להרגו כיון דאפשר לדקדק להצילו, מ"מ חיוב מיתה בבי"ד ליכא כיון דאין לו דם.

אשר נראה ללמוד משיטת הר"מ ודקדוק לשונו, דאף במקום שיכול לדקדק להצילו באחד מאבריו, מ"מ חלות שם רודף לא פקע ממנו, ואך דחל על המציל חובת דקדוק להרגו באבריו, ומעתה אולי י"ל דחובת דקדוק זה מחייבתו רק לטרוח בכל מיני ענינים לעצור את הרדיפה, אך במקום שהאחד רודף לחבירו שלא יעשה דבר מסוים, אזי מגיעת הדבר אינה מוגדרת כהפסקת

וב"כ בברכת שמואל בב"ק סי' י"ז וז"ל, אם מיירי באפשר לכבות האש הרי הוא יכול להצילו באחד מאיבריו 'דלא הוי רודף', עכ"ל.

[ונפ"מ] גם בגוונא שיש כאן ב' בני אדם, אשר האחד יכול להצילו בא' מאבריו, והשני אינו יכול להצילו אלא בנפשו, האם לזה שאינו יכול להצילו בא' מאבריו מותר להרגו, ויעוין בחי' מרן רי"ז הלוי פ"א רוצח שנקט דמותו, וכ"כ באבן האזל פ"א רוצח הי"ג, אכן אי נימא דבכה"ג אין לו שם רודף נראה דאין לו היתר להצילו בנפשו, וכ"כ בחי' הגרע"א כתובות לג: מהגרש"א, וכן משמע בסנהדרין עד. דאם אפשר להצילו באחד מאבריו אין בו דין קלב"מ].

ויסוד לזה נראה, דהנה כאחיעזר שם הבין בשי' רש"י בסנהדרין עג: [ד"ה משעת] דבשעת מעשה הרדיפה גופא יכול להרוג את הרודף אף שאין בכך הצלת הנרדף, ומשום חיובא דרודף הוא דאתנין עלה, ובפרשת כי תצא [פ"ה פ"ב] הארכתי שכן משמע ברשב"א בב"ק כב: [ונתבאר כן אף למש"כ האחרונים (אחיעזר ח"א סי' י"ט וברכ"ש ב"ק סי' י"ט ואמרי משה סי' ל' ודברי יחזקאל סי' כ"ו סק"ג) בביאור דעת הרשב"א].

והתימה בזה גדולה, דאם נימא דיכול להרוג את הרודף אף במקום דליכא הצלת הנרדף, ומחמת חיובא דרודף הוא דאתנין עלה, א"כ למה אם יכול לדקדק להצילו באחד מאבריו אסור לו להרגו, הרי חל עליו חיובא דרודף, והיא תימה גדולה, ובאחיעזר דחק דבאמת כל דברי רש"י אינם מכוונים אליבא דהלכתא דצריך לדקדק להצילו באחד מאבריו, אכן בדברי הרשב"א לא מסתבר דלא קיימי למסקנא, וצ"ע.

אשר נראה מוכרח מזה כמש"נ, דיסוד מה דהיכא דאפשר לדקדק להצילו באחד מאבריו חייב לדקדק, אין זה מחמת הצלת הרודף, שהרי נתבאר דכל ששם רודף עליו הרי בע"כ חייל עליו חיובא דרודף, והורגין אותו אף בגוונא דאין בכך הצלת הנרדף, אלא יסוד הדין הוא משום דבכה"ג אין שם רודף עליו, וכמש"נ לעיל

עצמו על ממונו ובודאי יבוא לידי פיקוח נפש, אך הבעה"ב בעצמו אסור לעמוד על ממונו ולחלל את השבת, אדרבה, יתן לו לגזלן ליקח את המעות ובכך לא תתחלל השבת, ולכאורה קשה, דלמש"נ נימא שיהא מותר לחלל את השבת, כי אין חייב ליתן המעות, ומעתה הו"ל פיקו"נ ושרי.

אכן הישוב בזה פשוט וברור, דבגוונא שבאו לביתו לשלול מעות, [בגוונא דליכא דינא דבא במחתרת, כגון בנכר], הרי כל ההיתר לחלל את השבת הוא רק משום פיקו"נ, ובזה שפיר כתב המ"א דנפשו אינה עומדת בסכנה כיון שיכול ליתן את המעות, והרי זה ככל עומד במקום סכנה ויכול ליתן מעות להנצל, שאסור לו לחלל את השבת כיון שיש לו אפשרות לברוח מן הסכנה ע"י ממון, וה"נ כל שיכול ליתן מעות לגזלן, הרי דממילא אין כאן היתר של פיקו"נ.

אכן בבא במחתרת הרי חידשה תורה שיש לו דין רודף, ואף שאין כאן פיקו"נ שהרי יכול ליתן המעות, מ"מ הגנב רודף הוא, ואך שבאנו לדון שחל על הבעה"ב חובת דקדוק להצילו באחד מאבריו, ובזה י"ל כמש"נ, דמאחר שהבא במחתרת בא לרדוף את ממונו של הבע"ב, הרי דחובת הדקדוק אינה מחייבתו ליתן את הממון, כי אם להפסיק את הרדיפה של הגנב על הממון, וזה אין לו לבעה"ב אפשרות, וה"נ בפנחס הרודף אחר זמרי שאין צריך להפסיק הביאה.

אכן נראה [לאידך גיסא] לבאר מה דזמרי אינו מחויב להפסיק הביאה כדי שלא להרוג את פנחס, דהנה יש לחקור ביסוד הך דינא דכל שיכול להצילו באחד מאבריו אסור להרגו, האם עיקרו מהלכות הריגת הרודף, דבכה"ג לא ניתן להצילו בנפשו, או דעיקרו נאמר בחלות שם רודף, דאם יש אפשרות להצילו פקע מיניה דין רודף, [וודוגמא לזה בסנהדרין עז:], דאם זרק חץ ויש סממנים בשוק לרפאותו אי"ז מעשה רציחה, ואכ"מ].

מדברי הברכ"ש, ולכן אין חל עליו חיובא דרודף כלל כיון דיש לו אפשרות הצלה, והדברים מבוארים היטב.

הלא מעתה נראה לבאר סברת הגר"ש רוזובסקי הנ"ל, דכאשר בא פנחס לרודף אחר זמרי לפרוש מן הביאה, הרי דאילו דין הדקדוק היה כדי להציל את הרודף, בזה שפיר יש להקשות כקושיית הגליא מסכת, דיהא מחויב זמרי לפרוש

אם הותר לזמרי לפרוש ואם יש בזה היתר מדין פיקוח נפש

רוצה לפרוש ממנה, אלא שהוא אנוס עפ"י התורה שאסרה לפרוש באבר חי, עכ"ד, ולכאורה יש לחלק, דלענין מדביק פת מעולם לא הושלם מעשה האיסור אלא בשעת האפיה].

ויש להביא סמך שהיה לו לזמרי לפרוש מיד, שהרי אמרו בסנהדרין פב: ו' ניסים נעשו לו לפנחס וכו', שהיה לו לזמרי לפרוש ולא פירש, ופרש"י [ד"ה שהיה] דאילו היה זמרי פורש מן האשה שוב לא היה יכול פנחס להרגו, שאין הקנאי הורג אלא בשעת מעשה, משמע קצת שזמרי היה צריך לפרוש. גם יעוין בראב"ד פ"ב איסור"ב ה"ד דצריך הקנאי להתרות בבוועל ארמית שיפרוש, משמש דכשמתרה בו צריך לפרוש, דאל"כ מה התראה שייכא ביה, [אך יל"ד דסגי אם יאמר הבועל ששב וממתין שימות האבר].

שו"ר בדברי יחזקאל סי' כ"ג סק"ב שהביא ישובו של הגראמ"ה [בשם חכם אחד] ודחה דבריו, דבאמת מותר לזמרי לפרוש אף באבר חי, מדינא דפיקו"נ, דהלא אם לא יפרוש יהרגנו פנחס כדין בועל ארמית, וא"כ בפרישתו הרי הוא מציל עצמו מיד פנחס, ואף לדעת הפוסקים דבאיסור בועל ארמית יהרג ולא יעבור, היינו רק אם אינו עובר על האיסור, אך זמרי שעובר כל שעה באיסור בועל ארמית, ודאי עדיף שיפרוש משום פיקו"נ, עכ"ד.

הגאון רבי אלעזר משה הורביץ בחידושיו לסנהדרין פב: וכן בעל החלקת יואב [בדגל התורה סי' י"ג] כתבו ליישב קושיית הגליא מסכת, דהרי ע"כ שהיה משמש באבר חי, [דאל"כ אינה ביאה כמבואר בר"מ פ"א איסור"ב ה"א], וא"כ הוזהר שלא לפרוש ממנה, כמבואר בשבועות יד: דאם היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב, מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו, וכ"ה בר"מ פ"ד איסור"ב ה"א ופ"ה שגגות ה"ז.

ובמנחת שלמה ח"א סי' ז' [ד"ה אך] השיג על זה וז"ל, צ"ע היאך פסק כן הרמב"ם להלכה [שאם הרגו הבועל לקנאי פטור], הא תיפוק ליה שיכול להציל עצמו ע"י זה שיקרא בקול לקנאי שהוא חוזר בתשובה, אלא שנועץ צפרניו ושוהה מפני שעכשיו אסור לו לפרוש, ורוצה להמתין עד שימות האבר, דתו לא חשיב בכה"ג 'בשעת מעשה', כיון שעושה תשובה, ורמז לסברא זו בדברי יחזקאל סי' כ"ג סק"ב, יעוי"ש.

[וראיייה] לזה הביא המנח"ש, מדברי התוס' בשבת ד. (ד"ה קודם) דהמדביק פת בתנור בזדון ואח"כ רוצה לרדותה לפני גמר האפיה, הרי"ז נחשב כאנוס כיון שאסרו עליו חכמים לרדותה ופטור מסקילה, א"כ ה"נ נימא כן בבא על ארמית דיהא פטור משום דעתה

ובעי"ז איתא בשבת ד. דשו"ט הש"ס בדין מדביק פת בתנור במזיד אם התיירו לו לרדותה, לפי שאם לא ירדה את הפת הרי הוא חייב סקילה, וביאר השפ"א דלהך צד שהתיירו לו לרדותה הוא משום דינא דפיקו"נ, דהלא אם לא יתיירו לו לרדותה יהא חייב סקילה על מעשה האפיה, הרי דאף שהוא נהרג בדין, עכ"ז חשיב איבוד נפש להתיר איסורי תורה, [וזולת אם איסור בועל ארמית הוי כעריות דיהרג ולא יעבור, ע"י לקמן].

[ואף] לשיטת התוס' בשבת שם דלא סבירא להו כסברת השפ"א, היינו משום דמה שהורגין את המחלל שבת בבי"ד לא חשיב איבוד נפש, ובדין וחי בהם לא נאמר שלא למות מיתת בי"ד כיון שנעשה המחויב מיתה כגברא קטילא, משא"כ בבוועל ארמית שאינו נעשה כגברא קטילא, ואך שהותר לקנאין לפגוע בו, כזה י"ל דחשיב איבוד נפש, וא"כ שפיר י"ל דיש כאן דינא דוחי בהם להתיר לו לחלל את השבת ולעבור איסורים כדי להציל את עצמו].

אכן אם צדקו דברי הגרש"ז אויערבאך במנח"ש הנ"ל, הרי לפי"ז ע"כ ליתא לדברי הדברי יחזקאל, שהרי אילו היה זמרי אומר לפנחס שהוא עושה תשובה ופורש, אלא שממתין עד שימות האבר, הרי שלפי"ז היה אסור לו לפנחס להרגו, וממילא דאין כאן משום פיקוח נפש, וא"כ שוב אסור לו לפרוש, וע"כ דדעת הדברי יחזקאל דאף במקום שאסור לו לפרוש, מ"מ יכול הקנאי להרגו, וממילא יש כאן פיקו"נ ומותר לפרוש.

נמצא מכל זה, דלדעת הגראמ"ה והחלקת יואב נאסר זמרי לפרוש, ועכ"ז היה מותר לפנחס להרגו לזמרי, אמנם דעת הדברי יחזקאל שמותר לו לפרוש משום פיקו"נ, ודעת המנח"ש דאם אמר זמרי שרוצה לפרוש שוב ^{אסור לו} לפנחס להרגו, בין כך ובין כך [להדברי יחזקאל והמנח"ש] שוב צ"ע קושית הגליא מסכת היאך הותר לזמרי להרוג את פנחס, והרי היה לו לפרוש ולהציל עצמו בכך, וצ"ע. ויעוין בספר ברכת רחל [להרא"א מור יוסף], שהאריך בכל הלכות קנאין פוגעין בו.

אילו נהפך זמרי והרגו לפנחס פטור

יוכל זמרי ליהפך ולהרגו, והרי כל המציל שבא להרוג את הרודף אחר חבירו ודאי שאין הרודף יכול לחזור ולהרגו למציל.

[ובמל"מ] פ"א רוצח הט"ו תירץ קושית הראשונים, דזה המציל מחויב להרוג את הרודף, וכיון שחובה עליו להרגו ממילא אין הרודף יכול לשוב עליו ולהרגו, משא"כ הקנאי שאינו מחויב בדבר, יכול הבוועל להרוג להקנאי, [והקשו האחרונים לדעת הר"מ בפ"ט גניבה ה"ט דהבא במחתרת מותר להרגו, דמשמע דליכא חיוב להרגו, וכן משמע בתוס' סנהדרין עג. (ד"ה אף), ותירצו דמ"מ הוא חלות דין דחייל ביה דאין לו דמים, ואכ"מ].

ויקום פנחס בן אלעזר וגו' ויקחו רובמוז בידו. [פכ"ה פ"ז]

איתא בסנהדרין פב. דאילו נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עליו שהרי רודף הוא. [וביאר האחרונים בזה, דהנה כל מה שהנרדף יכול להרוג את הרודף תרתי אית ביה, חדא כדין כל מציל שיכול להרוג את הרודף, ושנית מדינא דהבא להרגך השכס להרגו, וכמבואר בחידושי מרן ר"ז הלוי פ"א רוצח, וא"כ אף דחויבא דרודף לית ליה לפנחס כיון שבא ברשות, מ"מ כיון דעכ"פ בא להרוג את זמרי הרשות בידו להשכים להרגו].

והקשו הראשונים, דהלא פנחס בא ברשות להרוג את זמרי, וגם יש בכך מצוה, וא"כ למה

את הרודף, אך זה הקנאי אינו בא להפסיק את הבועל ממעשיו, שהרי כבר נדבק בארמית זו, וכל ענינו של קנאי אינו אלא לבוא ולהרוג את הבועל, וכיון שעיקר ענינו להריגה בא, חשיב כבא להרגך, עכ"ד.

אכן דברי הר"ן צ"ע טובא בזה, דהרי כל שעה ושעה אשר הוא שוהה עם הנכרית עובר באיסור תורה, וא"כ למה כ' הר"ן דאין כאן הצלת הבועל מן העבירה, הא כל שעה ושעה איסור הוא, ואף דלענין רודף אחר נערה המאורסה אין להרגו אחר שכבר פגם אותה, אף דכל שעה ושעה יש בזה איסור, התם משום דלא התירה תורה להרוג הרודף אלא בצירוף פגם הנרדפת, וכיון שפגמה תו אינו נהרג, אך ז"א שייך בבועל ארמית, וצע"ג.

והר"ן תירץ דפנחס אינו בא ברשות ב"ד שהרי אין ב"ד מורין כן, והוסיף וז"ל בקצרה, הטעם בזה, שזה הרודף היה לו לעמוד בעצמו שלא ירדוף אחר זה להרגו, ולמה יפטר עליו יותר משהרג את הנרדף, אין לו אלא שישב ולא יעבור עבירה, אבל זה שהוא בא על הכותית, אין הקנאין פוגעין בו כדי להצילו מן העבירה, שכבר נדבק בה, אלא לעשות בו נקמה, והבא להרגך השכם להרגו, בכל שאינו מחוייב מיתת בית דין בדבר, ע"כ.

וכוונת הר"ן בזה, דהמציל שבא להציל את הנרדף בנפשו של רודף, בזה עיקר כוונתו הוא להפסיקו ממעשיו שלא יהרוג את הנרדף, וא"כ בזה אומרים לרודף להפסיק הרדיפה, וכל זמן שאין מפסיק הרדיפה אין יכול להרוג

בגדר דינא דבועל ארמית א. איסורי ביאה ב. התחתנות בע"ז

וכן הוא להדיא בחידושי הר"ן וז"ל, יש לתמוה מה ענין לחלק הכרת בין צנעא לפרהסיא, ואפשר שהכרת הוא מפני חלול השם וחלול ליתיה אלא בפרהסיא, עכ"ד, ואמנם בהמשך דבריו נסתפק בזה הר"ן דאפשר דכרת באמת איכא אף בצינעא, הא מיהת דינא דקנאין פוגעין בו ודאי ליתא אלא בפרהסיא, וא"כ יסוד הדין בזה נראה כמש"נ, דאף עיקר האיסור אינו אלא מפני החיתון עם ע"ז וחילול ה' שיש בזה.

ויבואר בזה דברי הר"ם בפ"ב איסור"ב ה"י דהבועל בת גר תושב אין קנאין פוגעין בו, [וודנו האחרונים אם היינו בת של גר תושב או בת שהיא ג"ת, ובאור"ש הביא שבפיה"מ להר"ם למדו מדכתיב ובעל בת אל נכר, ויעו"ש שהביא מקור לדבריו, והביאור בזה דכל האיסור הוא מחמת שהוא כמתחתן עם ע"ז, אשר זהו דוקא בכל ב"נ, אך ג"ת שקיבל על עצמו שלא לעבוד ע"ז, ממילא שוב אין כאן התחתנות עם ע"ז ואל נכר.

והנראה בזה, בביאור איסורא דבועל ארמית, דאין האיסור מחמת לתא דאיסורי ביאה, כי אם דהאיסור הוא משום דע"י הביאה הרי"ז כמתחתן עם ע"ז, ומחמת חילול ה' שיש במעשה מתועב זה, וכ"ה לשון הר"ם בפ"ב איסור"ב ה"ו נאמר כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר, יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה וכו', הנה למדת שהבועל כותית כאילו נתחתן לעכו"ם שנאמר ובעל בת אל נכר ונקרא מחלל קדש ה'.

וראייה ברורה לזה, דהנה איתא בע"ז לו: דהבועל ארמית בצינעא כל איסורו אינו מה"ת אלא מבי"ד של חשמונאי, וכ"ה בחינוך מצוה תכ"ז ובר"ם פ"ב איסור"ב ה"א, [וער"ם בספה"מ ל"ת נ"ב דהוא אסור מה"ת, וחייב כרת מדברי קבלה, וצ"ע], ונחלקו בזה הפוסקים באה"ע סי' ט"ז אם יש כרת זה על איסור דרבנן, והאריך בזה הגרי"פ ח"ג פתיחה אות י"ט, ובהלכות איסורי ביאה לא נזכר שום נפקותא ביו בצינעא לבפרהסיא.